

ACTA

ECCLESIASTICA

SLOVENIAE

24

**LAMBERT EHRLICH:
PARIŠKA MIROVNA KONFERENCA
IN SLOVENCI 1919/20**

**EHRLICHOVA SPOMENICA
ZA VATIKAN 14. aprila 1942**

Za objavo pripravila Marija Vrečar

Metod Benedik:

**LAMBERT EHRLICH
ZA SLOVENSKI NAROD**

LJUBLJANA 2002

KAZALO

Spremna beseda – Metod Benedik	13
Lambert Ehrlich: Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20	
za objavo pripravila Marija Vrečar	15
Predgovor	17
Marija Vrečar: Uvodna razprava	19
1. Ehrlichovo delovanje na Koroškem	19
2. Nastajanje in usoda Ehrlichovega tipkopisa	23
3. Ehrlichova razprava in njeno mesto v zgodovinopisu	31
4. Priloge	40
5. Tekstnokritične opombe	41
6. Viri in literatura	44
Lambert Ehrlich: Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20	
I. Uvod	53
1. Jugoslovanska misel med vojno in ustanovitev države SHS	53
2. Sestava delegacije države S.H.S.	
za mirovno konferenco v Parizu	63
3. Pripravljalna dela dr. Žolgerja za mirovno konferenco	64
4. Vprašanje Žolgerjevega mandata	67
5. Organizacija naše delegacije v Parizu	68
6. Določitev teritorialnih revindikacij v okrilju naše delegacije	70
7. Naloge mirovne konference	73
II. Težavna pozicija naše delegacije	74
1. Položaj delegacij malih sil vobče	74
2. Interesni konflikt z Italijo	77
3. Časopisje in cenzura	80
4. Frakcije v okrilju delegacije	80
5. Naša država ni bila priznana	83
6. Slovanske vzajemnosti ni	83
7. Mentaliteta Amerikancev	84
8. Napadi na ministra Žolgerja	85
9. Notranja politika	86
10. Avstrofilstvo velesil, posebno Francije	86
III. Koroško vprašanje	88
1. Milesova komisija in posledica njegovega poročila	88
2. Delo naše delegacije do prvega sklepa deseterice 12. maja 1919	91
<i>Sklep teritorialne komisije – Razni koraki naše delegacije – Skici Beljak in Celovec – Nadaljnje poteze naše delegacije – Nemška ofenziva na Koroškem</i>	
3. Delo naše delegacije do drugega sklepa četverice 26. maja 1919	104
4. Delo naše delegacije do tretjega sklepa četverice 30. maja 1919	108
5. Razvoj pogajanj do četrtega sklepa Vrhovnega sveta 4. junija 1919.	111
<i>Stališče konference do vojaških dogodkov na Koroškem – Jugoslovanska ofenziva</i>	

<i>na Koroškem – Prizadevanje naše delegacije za spremembo sklepa Vrhovnega sveta od 30. maja 1919 – Seja v St. Germainu – Predlog Johnsona</i>	
6. Delo naše delegacije do petega sklepa četverice 8. junija 1919	119
7. Delo naše delegacije do šestega sklepa četverice 18. junija 1919	121
<i>Zadnji apeli – Koraki glede premirja – Položaj v domovini italijanske mahinacije – Odmevi v Parizu – Predlogi avstrijske delegacije z dne 16. junija - Sklep Vrhovnega sveta 18. junija</i>	
8. Zadnja faza koroškega vprašanja do 7. sklepa Vrhovnega sveta 23. junija 1919	128
<i>Stališče avstrijske delegacije proti tej odločitvi – Dogodki na Koroškem – Izročitev pogodbe avstrijski delegaciji 20. julija – Naše stališče in stališče avstrijske delegacije</i>	
IV. Štajersko vprašanje	132
1. Delo za Štajersko v Parizu	133
2. Odločitev Vrhovnega sveta 26. maja	135
3. Avstrijski predlogi z dne 16. junija	135
4. Rekriminacije avstrijske delegacije proti jugoslovanski upravi in okupaciji na Štajerskem	137
5. Avstrijski predlogi z dne 6. avgusta in odgovor naše delegacije	138
6. Dnevnik: Plebiscit na Štajerskem 25. do 31. avgusta	141
V. Prekmurje	147
1. Teritorialna komisija odreče Prekmurje naši državi	147
2. Naše delo in revizija sklepa teritorialne komisije	149
3. Vsled prizadevanja delegacije prisodi Vrhovni svet Prekmurje Jugoslaviji	151
4. Poskus za korekturo severne meje	153
VI. Italijansko vprašanje	156
1. Politika Italijanov	156
<i>Jedro spora – cilji italijanske politike – Londonski pakt – Rimski pakt – Po Rimskem paktu – Situacija ob začetku mirovnih pogajanj</i>	
2. Naše teritorialne zahteve	167
<i>Določitev naših revindikacij v okrilju delegacije – Ponudba arbitraže Wilsonu – Formulacija naših revindikacij na zahodni meji – Ponudba plebiscita – Informatorno delo delegacije</i>	
3. Italijanske revindikacije	172
<i>Kaj zahteva Italija – Obramba Jadrana – Reka in pravice Italije – Italijansko stališče</i>	
4. Stališče Wilsona	178
5. Poskus kompromisov na iniciativi Amerikancev	185
6. Doba Tittoni	187
7. Ekspedicija d'Annunzia v Reko	189
8. Memorandum, izročen 13. decembra Scialojo italijanskemu zunanjemu ministru, po Clemenceauju, Polku in Sir Eyre Crowu	192
9. Zgodovina ultimatuma 20. januarja 1920	194

10.Naš protipredlog	197
<i>Naša delegacija stavi torej drug predlog za rešitev jadranskega vprašanja – Zadar – Reka – Albanija – Etat tampon – Demilitarizacija – Stališče Antante proti jugoslovanski tezi</i>	
11.Vtis ultimatuma in naš odgovor	206
12.Nastop Wilsona	211
<i>Odgovor Anglije in Francije – Wilsonov odgovor – Odgovor Anglije in Francije z dne 26. februarja – Odgovor Wilsona (dostavljen 6. marca angleški in francoski vladi)</i>	
13.Mirovna konferenca v Londonu od 12. februarja do 3. marca 1920	216
<i>Nezveznica in demilitarizacija – Glede jadranskega vprašanja: stališče Italije, stališče Antante, naše stališče</i>	
Priloge k posemznim poglavjem	219
Seznam prilog	220
Priloge	235
1. Priloge k uvodu	235
2. Priloge k poglavju: <i>Težavna pozicija naše delegacije</i>	302
3. Priloge k poglavju: <i>Koroško vprašanje</i>	315
4. Priloge k poglavju: <i>Štajersko vprašanje</i>	446
5. Priloge k poglavju: <i>Prekmurje</i>	464
6. Priloge k poglavju: <i>Italijansko vprašanje</i>	478
Ehrlichova spomenica za Vatikan 14. aprila 1942	619
Razmere v »Ljubljanski pokrajini«	619
za objavo pripravila Marija Vrečar	
Povzetek	633
<i>Summary</i>	635
<i>Zusammenfassung</i>	637
<i>Riassunto</i>	639
Metod Benedik: Lambert Ehrlich za slovenski narod	641
1. Uvod	643
2. Narodno obrambno delo na Koroškem	646
3. Aus dem Wilajet Kärnten	650
4. Spomenica za dunajski parlament	660
5. Nadaljevanje dela za narod v Ljubljani	664
6. Spomenica v zadevi primorskih Slovanov	672
7. Iz Ehrlichove zapuščine	677
Povzetek	680
<i>Summary</i>	682
<i>Zusammenfassung</i>	684
<i>Riassunto</i>	686
Imensko kazalo	689

CONTENTS

Foreword – Metod Benedik	13
Lambert Ehrlich: Peace Conference in Paris and the Slovenes 1919/20	
prepared for publication by Marija Vrečar	15
Preface	17
Marija Vrečar: Introductory treatise	19
1. Ehrlich's activity in Carinthia	19
2. Formation and destiny of Ehrlich's typescript	23
3. Ehrlich's treatise and its position in historiography	31
4. Appendices	40
5. Textual and critical observations	41
6. Sources and bibliography	44
Lambert Ehrlich: Peace Conference in Paris and the Slovenes 1919/20	
I. Introduction	53
1. Yugoslav thought during the war and the foundation of the state of the Slovenes, the Croats and the Serbs (SHS)	53
2. Structure of the SHS delegation for the Peace Conference in Paris . .	63
3. Preliminary work by Doctor Žolger for the Peace Conference in Paris .	64
4. Questions of Žolger's mandate	67
5. Organisation of the delegation in Paris	68
6. Determination of the territory revindication within the delegation .	70
7. Peace Conference assignments	73
II. Difficult position of the delegation	74
1. Situation of delegates from smaller nations, generally	74
2. Interest conflicts with Italy	77
3. Newspapers and censorship	80
4. Factions within the delegation	80
5. Our country is not acknowledged	83
6. Lack of Slavic mutuality	83
7. Mentality of the Americans	84
8. Attacks on Minister Žolger	85
9. Internal policy	86
10. Austrophilia of great powers, France in particular	86
III. Carinthian question	88
1. Miles' commission and the consequence of his report	88
2. Work of the delegation before the first resolution made by the Group of Ten, 12 May 1919	91
<i>Resolution of the territory commission – Diverse steps by the delegation – Sketches of Villach and Klagenfurt – Further moves of the delegation – The German offensive in Carinthia</i>	
3. Work of the delegation before the second resolution made by the Group of Four, 26 May 1919	104

4. Work of the delegation before the third resolution made by the Group of Four, 30 May 1919	108
5. Development of negotiations before the fourth resolution made by the Supreme Council on 4 June 1919	111
<i>The conference viewpoint towards military incidents in Carinthia – Yugoslav offensive in Carinthia – Assiduity of the delegation to modify the resolution made by the Supreme Council, 30 May 1919 – Meeting in St Germain – Johnson's proposal</i>	
6. Work of the delegation before the fifth resolution made by the Group of Four, 8 June 1919	119
7. Work of the delegation before the sixth resolution made by the Group of Four, 18 June 1919	121
<i>Last appeals – Steps with regard to armistice – Situation in home country, Italian machinations – Reactions in Paris – Proposals by the Austrian delegation, 16 June – Resolution by the Supreme Council made, 18 June</i>	
8. The final stage of the Carinthian question before the seventh resolution by the Supreme Council, 23 June 1919	128
<i>The viewpoint of the Austrian delegation against this decision – Events in Carinthia – Handing over of the treaty to the Austrian delegation, 20 June – Our viewpoint and the viewpoint of the Austrian delegation</i>	
IV. Styrian question	132
1. Work for Styria in Paris	133
2. Decision by the Supreme Council, 26 May	135
3. Austrian proposals made on 16 June	135
4. Recriminations of the Austrian delegation against the Yugoslav administration and the occupation in Styria	137
5. Austrian proposals on 6 August and the reply made by our delegation	138
6. Diary: Referendum in Styria from 25 to 31 August	141
V. The Prekmurje Region	147
1. Our country is rejected the right for Prekmurje by the territory commission	147
2. Our work and the revision of the resolution made by the territory commission	149
3. Due to assiduity of the delegation the Supreme Council adjudges Prekmurje to Yugoslavia	151
4. Attempts to revise and modify the northern border	153
VI. Italian question	156
1. Italian policy	156
<i>The core of the dispute – aims of the Italian policy – London treaty – Roman treaty – After the Roman treaty – Situation at the beginning of peace negotiations</i>	
2. Territory requests made by our delegation	167
<i>Determination of revindication within the delegation – Arbitration offer to Wilson – Formulation of our revindications on the western border – Referendum offer – Informatory work of the delegation</i>	

3. Italian revindications	172
<i>What Italy claims – Defence of the Adriatic – the Reka city and Italian rights – Italian viewpoint</i>	
4. Wilson's viewpoint	178
5. Attempt of compromises on the initiative of the Americans	185
6. The Titoni period	187
7. D'Annunzio's expedition to Reka	189
8. Memorandum, handed over to Scialo on 13 Decembre	192
9. History of the ultimatum, 12 January 1920	194
10. Our counterproposal	197
<i>The delegation puts forward a different proposal to solve the Adriatic question – Zadar – Reka – Albania – Etat tampon – Demilitarisation – Antanta viewpoint against the Yugoslav thesis</i>	
11. Ultimatum effect and our response	206
12. Wilson appears	211
<i>England replies to France – Wilson's answer – England replies to France on 26 February – Wilson's answer (delivered to English and French Governments on 6 March)</i>	
13. Peace Conference in London from 12 February to 3 March 1920	216
<i>Neutralization and demilitarisation – Adriatic question: Italian viewpoint, Antanta viewpoint, our viewpoint</i>	
Appendices to the chapters	219
List of appendices	220
Appendices	235
1. Appendices to <i>introduction</i>	235
2. Appendices to chapter: <i>Difficult position of the delegation</i>	302
3. Appendices to chapter: <i>Carinthian question</i>	315
4. Appendices to chapter: <i>Styrian question</i>	446
5. Appendices to chapter: <i>The Prekmurje Region</i>	464
6. Appendices to chapter: <i>Italian question</i>	478
Ehrlich's Memorandum for the Vatican, 14 April 1942	
Conditions in the “Ljubljana province”	619
prepared for publication by Marija Vrečar	
Summary – Zusammenfassung – Riassunto	633
Metod Benedik: Lambert Ehrlich for the Slovenian Nation	641
1. Introduction	643
2. National defence activity in Carinthia	646
3. <i>Aus dem Wilajet Kärnten</i>	650
4. Memorandum for the Vienna Parliament	660
5. Follow up of Ehrlich's work for the nation in Ljubljana	664
6. Memorandum in the case of the Slavs of the Littoral	672
7. From the Legacy of Ehrlich	677
Summary – Zusammenfassung – Riassunto	682
Index by personal names	689

Lambert Ehrlich:

Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20

Spomenica za Vatikan 14. aprila 1942

POVZETEK

Lambert Ehrlich, rojen 18. septembra 1878 v Žabnicah v Kanalski dolini, se je po zrelostnem izpitu na gimnaziji v Celovcu posvetil bogoslovnim študijam v Innsbrucku, Parizu in Rimu. Po svoji vrnitvi na Koroško leta 1903 je prevzel mesto stolnega kaplana in škofijskega tajnika ter bil leta 1910 imenovan za profesorja fundamentalke na celovškem bogoslovнем učilišču. Ves čas bivanja na Koroškem je bil eden vodilnih narodnih buditeljev med koroškimi Slovenci. Zaradi zaupanja, ki ga je užival med svojim ljudstvom, in znanja jezikov ga je slovenska narodna vlada SHS kot svojega zastopnika dodelila ameriški komisiji, ki naj bi na Koroškem v začetku februarja 1919 pod vodstvom podpolkovnika Shermana Milesa določila demarkacijsko črto med Nemško Avstrijo in državo SHS. Z delom Milesove komisije Ehrlich ni soglašal in je napisal kritično poročilo za Ivana Žolgerja, opolnomočenega slovenskega delegata pri mirovni konferenci v Parizu. Slovenska deželna vlada je Ehrlica naprosila, da poročilo osebno zanese v Pariz in da se kot strokovnjak za Koroško vključi v diplomatski boj za slovensko severno mejo. Z veliko prizadenvnostjo se je boril za to, da bi bila slovenska Koroška dodeljena novoustanovljeni državi Srbov, Hrvatov in Slovencev. Izid usodnega koroškega plebiscita oktobra 1920 je to preprečil.

V Parizu je Lambert Ehrlichboleče doživel nepoznavanje in nepomembnost malih narodov, saj so velesile slovensko ozemlje okrnile kar za tretjino. Univerzitetnemu profesorju na teološki fakulteti mlade ljubljanske univerze in duhovnemu vodi katoliških študentov med svetovnima vojnoma je bila glavna skrb vsestranska izobrazba bodoče slovenske inteligence. Od blizu je doživel nemški in italijanski nacionalizem, ki je močno ogrožal slovenski narodič na stičišču zemljepisnih in narodnostnih silnic. Prizadeval si je za čim večjo narodno ozaveščenost in istovetnost svojih rojakov. Zagovarjal je slovensko samostojnost v danih možnostih, za prihodnost pa imel pri tem v mislih suvereno slovensko državo v veliki srednjeevropski povezavi.

Kot del tega prizadavanja lahko pojmuemo tudi pričajočo znanstveno razpravo o »Pariški mirovni konferenci in Slovencih«. Izidor Cankar je v svoji

oceni Ehrlichovega tipkopisa za nameravano založnico Slovensko matico napisal: »Knjiga je nujno potrebna slovenski historiografiji, a prav tako, če ne bolj, slovenskemu inteligenčnemu občinstvu; to je narodno-vzgojna knjiga, poučna, spodbudna in sposobna, da znatno razširi naše razglede, poživi zanimanje za naše velike narodne probleme ter nas usposobi, da bolj realno presojamo možnosti njih rešitev.« Ehrlichu zaradi vsestranskih obveznosti, izbruha druge svetovne vojne in nenadne usmrtnitve maja 1942 ni bilo več dano, da bi v dvajsetih letih 20. stoletja nastali tipkopis dokončal in ga pripravil za tisk. Njegovi učenci so tipkopis ob komunističnem prevzemu oblasti maja 1945 rešili v inozemstvo. Načrtovano posmrtno objavo so delno uresničili kot podlistek v kanadskem glasilu Slovenska država v letih od 1960 do 1971.

Ob 60. obletnici nasilne smrti nam je končno uspelo objaviti celotni tipkopis skupaj s prilogami. Objava znanstvene razprave s sedemdesetletno zamudo je seveda kočljiva. Medtem je izšlo nepregledno število študij o tej za slovensko zgodovino ključni dobi. Objavo Ehrlichovega manuskripta upravičujeta tako zanimivost in kakovost podatkov soudeleženca opisanih dogajanj kakor še vedno zamolčana osebnost avtorja samega. Najbolj priznani zgodovinarji, ki so obravnavali diplomatski boj za severno mejo, so se nevede sklicevali na Ehrlicha. Dele kopije njegove razprave namreč hranijo v Inštitutu za narodnostna vprašanja v Ljubljani in jih kot »Žolgerjevo poročilo« vedno znova lahko sledimo v znanstveni literaturi.

Ehrlichova razprava obsega v originalu 419 tipkanih strani. Dodanih ji je 139 prilog, pri katerih gre v glavnem za prepise originalnih dokumentov. Po daljšem uvodu o nastanku države SHS in pripravah na mirovno konferenco v domovini in v Parizu povzame Ehrlich osnovne dejavnike, ki so otežili boj jugoslovanskih delegatov za pravične narodnostne meje. Pri opisu sledi posameznim mejnim odsekom na Koroškem, na Štajerskem, v Prekmurju in na Primorskem. Zadnjega poglavja avtor ni dokončal oziroma ga je nehal tam, ko so se pogajanja za mejo med Jugoslavijo in Italijo preložila na bilateralno ravnanje.

Objavi Ehrlichovega gradiva smo dodali kratko spremno študijo o avtorjem delovanju na Koroškem do njegove udeležbe pri mirovnih pogajanjih v Parizu, o nastajanju in usodi tipkopisa ter njegovem mestu v zgodovinopisu.

Na koncu smo priložili Ehrlichovo zadnjo, javnosti še neznano spomenico, ki jo je po naročilu škofa Gregorija Rožmana sestavil aprila 1942 za Vatikan. Čeprav presega okvir glavne tematike knjige, se nam zdi vredna objave. Njena ostra kritika italijanske zasedbene oblasti in skrb za preživetje Slovencev še enkrat razkrinka podlost komunistične justifikacije Ehrlicha kot »izdajalca in škodljivca slovenskega naroda« (Slovenski poročevalec, 2. 6. 1942).

Lambert Ehrlich:

Peace Conference in Paris and the Slovenes

SUMMARY

Having passed the final exams from the grammar school in Klagenfurt, Lambert Ehrlich, born on 18 September 1878 in Žabnice in the Kanal Valley, dedicated himself to theological studies in Innsbruck, Paris and Rome. After he returned to Carinthia in 1903 he took up a post of a vicar and bishop's secretary. In 1910 he was appointed professor of Fundamental Science at the Klagenfurt Theological College. During all his stay in Carinthia he was one of the leading people who incited national feelings among the Carinthian Slovenes. Due to the trust he enjoyed among his own people and due to the knowledge of different languages, at the beginning of February 1919 the Slovenian national government SHS assigned him as their representative to the American commission which was to determine the demarcation line between the German Austria and the state of SHS. Ehrlich did not agree with the work of the commission, which was led by Lieutenant Colonel Sherman Miles, so he wrote a critical report to Ivan Žolger, a plenipotentiary delegate at the Peace Conference in Paris. The Slovenian provincial government asked him to take the report to Paris himself and to join, as an expert for Carinthia, the diplomatic battle for the Northern border. With much assiduity he strove for Carinthia to become part of the newly founded state of the Serbs, the Croats and the Slovenes. Unfortunately, the outcome of the fatal Carinthia national referendum in October 1920 prevented this to happen.

In Paris Lambert Ehrlich experienced a painful truth. When the Slovenian territory was mangled by a third he realised that small nations were insignificant to and ignored by the great powers. Being a professor at the Theological Faculty of the recently founded Ljubljana University and being a spiritual leader of Catholic students between the world wars, his primary concern was the universal education of the future Slovenian intellectuals. He faced Italian and German nationalisms, which strongly threatened the small nation of the Slovenes, who lived at the juncture of geographical and national lines of force. He strove for a greater national awareness and identity of his compatriots. He advocated the Slovenian independence within the given conditions, but at the same time he had in mind the future of the country, which was an independent Slovenian country integrated into Central Europe.

A thesis on “Peace Conference in Paris and the Slovenes” published here could be felt as part of these efforts. In his review of Ehrlich’s typescript for the publisher Slovenska Matica Izidor Cankar wrote, “A book is essential for the Slovenian historiography; it is of the same or even greater importance to the Slovenian intellectuals. This is an educational book which incites our national feelings; it educates, it motivates; it is capable to considerably broaden our horizons and to reanimate the interest for the grave national problems; it can teach us to judge the possibilities and their solutions in a more realistic way.” Several reasons prevented Ehrlich from finishing the typescript, which he started in the 20s of the 20th century, and from preparing it to be printed: a variety of obligations he had, the outbreak of World War II and his execution in May 1942. When the communists took power in May 1945 his students saved the typescript and took it abroad. Partly the planned posthumous publication was realised in a series of articles in the Canadian newspaper “Slovenska država” between 1960 and 1971.

We finally managed to publish the whole typescript together with the supplements at the 60th anniversary of his violent death. However, to publish a thesis 70 years behind his time is critical. During this time an enormous number of studies about this period, important for the Slovenian history, have been published. The publication of Ehrlich’s manuscript is justified by both the interesting and quality information of the participant of the described events and also by the fact that the author’s personality is still neglected. The most acknowledged historians who treated the diplomatic battle for the Northern border have referred to Ehrlich without knowing it. A part of the copies of his thesis, called “Žolger’s report”, is kept in the Institute for National Questions in Ljubljana, but time and again it can be found in scientific literature.

In its original Ehrlich’s thesis comprises 419 typed pages. 139 supplements have been added, most of which are copies of original documents. After a lengthy introduction on the foundation of the state of SHS and the preparations for the peace conference in his home country and in Paris Ehrlich resumes the basic factors, which aggravated the struggle of the Yugoslav delegates for the rightful national borders. In describing this he follows particular border sections in Carinthia, Styria, Prekmurje – region of eastern Slovenia, Primorje – the littoral. The author did not finish the last chapter; he stopped writing when the negotiations for the borders between Yugoslavia and Italy were shifted to a bilateral level. The publication of Ehrlich’s material is accompanied by a short study on author’s activities in Carinthia, on his participation in peace negotiations in Paris, on the origins, development and the fate of the typescript and its position in historiography.

Lambert Ehrlich:
Die Slowenenfrage
auf der Pariser Friedenskonferenz 1919/20

ZUSAMMENFASSUNG

Lambert Ehrlich wurde am 18. September 1878 in Camporosso/Žabnice/Seifnitz im Kanaltal im habsburgischen Kronland Kärnten geboren. Nach der Matura am Klagenfurter Gymnasium studierte er Theologie in Innsbruck, Paris und Rom. 1903 wurde er zunächst Domkaplan und Bischofssekretär, bevor er 1910 zum Professor für Fundamentaltheologie an die diözesane theologische Lehranstalt berufen wurde. Bis zum Ausbruch des Ersten Weltkrieges spielte er eine führende Rolle im nationalen Aufbruch der Kärntner Slowenen. Aufgrund des Vertrauens, das er bei seinen Landsleuten genoss, und seiner Sprachkenntnisse wurde er von der Laibacher Landesregierung zu deren Vertreter in die Kommission des amerikanischen Oberstleutnants Sherman Miles bestellt. Dieser sollte eine vorläufige Demarkationslinie zwischen Deutsch-Österreich und dem neugegründeten Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen in Kärnten festsetzen. Mit der Art der Durchführung nicht einverstanden, verfasste er einen kritischen Bericht für die jugoslawische Friedensdelegation in Paris. Im Auftrag der slowenischen Landesregierung überbrachte er den Bericht persönlich und nahm des Weiteren als Sachverständiger für die slowenische Nordgrenze an den Friedensverhandlungen teil. Mit großem Engagement kämpfte er für eine Eingliederung Südkärntens in den SHS-Staat, die der Ausgang einer Volksabstimmung im Oktober 1920 jedoch verhinderte.

In Paris musste Lambert Ehrlich die Unbekanntheit und Bedeutungslosigkeit kleiner Völker, die unter anderem zum Verlust eines Drittels des slowenischen Siedlungsgebietes führten, erfahren. Als Professor an der theologischen Fakultät der neugegründeten Laibacher Universität und Studentenseelsorger in der Zwischenkriegszeit lag ihm insbesondere eine vielseitige Bildung der künftigen slowenischen Intelligenzschicht am Herzen. Hautnah hatte er den deutschen und den italienischen Nationalismus erlebt, der die Slowenen als kleines Volk am Kreuzungspunkt geographischer und ethnographischer Bruchlinien zu erdrücken drohte. Umso mehr versuchte er, die nationale und katholische Identität seiner Landsleute zu festigen und vertrat eine möglichst weitgehende Autonomie der Slowenen unter den gegebenen Umständen mit der Vorstellung eines vollkommen unabhängigen Slowenien im Verband eines größeren mitteleuropäischen Staatenbundes für die Zukunft. In diesem Zusammenhang ist auch seine wissenschaftliche Studie zur slowenischen Frage bei der Pariser Friedenskonferenz zu sehen. Der vom Verlag beauftragte Rezen-

sent Izidor Cankar stellte fest: »Die slowenische Geschichtsschreibung bedarf dringend dieses Werkes, aber ebenso – wenn nicht noch mehr – die gebildete slowenische Öffentlichkeit; dieses Buch dient der nationalen Bewusstseinsbildung; es belehrt, ermuntert und hilft uns, unseren Horizont beträchtlich zu erweitern, es weckt das Interesse an unseren großen nationalen Problemen und befähigt uns zu einer realistischeren Einschätzung möglicher Lösungen.« Wegen seiner vielseitigen Verpflichtungen, des Ausbruchs des Zweiten Weltkrieges und seiner Ermordung im Mai 1942 durch kommunistische Untergrundkämpfer blieb es Lambert Ehrlich verwehrt, sein Manuscript fertigzustellen und zu veröffentlichen. Seine Schüler haben es angesichts der kommunistischen Machtübernahme im Mai 1945 ins Ausland gerettet. Zwischen 1960 und 1971 erfolgte in Amerika eine unvollständige Veröffentlichung im publizistischen Organ der Bewegung für einen unabhängigen slowenischen Staat.

Anlässlich des 60. Todestages ist es nunmehr gelungen, Ehrlichs Manuscript samt beigelegter Dokumente zur Gänze zu veröffentlichen. Natürlich ist es nicht unproblematisch – angesichts der in der Zwischenzeit erschienenen Flut von Abhandlungen zu dieser Schlüsselepoche der slowenischen Geschichte – eine bereits vor 70 Jahren geschriebene Studie noch aufzulegen. Es erscheint uns dennoch gerechtfertigt aufgrund der Tatsache, dass es sich beim Autor um einen in die Ereignisse verstrickten Zeitzeugen handelt und zugleich um eine Persönlichkeit, die in der kommunistischen Ära Sloweniens totgeschwiegen wurde und noch immer wird. Die wissenschaftliche Glaubwürdigkeit steht außer Frage, zumal sich anerkannte Historiker in ihren klassischen Studien zum Thema auf Ehrlichs Manuscript beriefen, ohne um dessen Herkunft zu wissen. Eine unvollständige Kopie desselben wird nämlich im Institut für Nationalitätenfragen in Laibach als »Žolgers Bericht« aufbewahrt. Diesem kann man immer wieder in der wissenschaftlichen Literatur begegnen.

Ehrlichs Studie umfasst im Original 419 Seiten mit 139 beigelegten Dokumenten in Form von Entwürfen oder Abschriften. Nach einer einleitenden Darstellung der jugoslawischen Einigungsbewegung bis zur Gründung des SHS-Staates im Spätherbst 1918 und den Vorbereitungsarbeiten für die Pariser Friedenskonferenz beschreibt Ehrlich die schwierige Verhandlungsposition der jugoslawischen Delegierten im Rahmen der internationalen Politik. Im Hauptteil schildert er, zum Teil minutiös, das diplomatische Ringen um eine befriedigende Grenzziehung in Kärnten, in der Steiermark, zu Ungarn und zu Italien. Das letzte Kapitel, die Festlegung des Grenzverlaufs gegenüber Italien, blieb unvollendet bzw. wurde dort abgebrochen, wo die Verhandlungen auf die bilaterale Ebene verlegt wurden.

Ehrlichs Werk wurde eine kurze Begleitstudie über seine Tätigkeit in Kärnten bis zur Teilnahme an der Pariser Friedenskonferenz, über die Entstehung und das Schicksal seines Manuscripts sowie dessen Stellenwert in der Forschungsgeschichte vorangestellt.

Im Anschluss wird Lambert Ehrlichs letzte, bis dato in der wissenschaftlichen Öffentlichkeit unbekannte Denkschrift abgedruckt, die er im Auftrag des damaligen Laibacher Bischofs Gregorij Rožman im April 1942 für den Vatikan verfasste. Obwohl sie den zeitlichen Rahmen sprengt, erscheint sie uns angesichts der schonungslosen Kritik der italienischen Besatzungspolitik während des Zweiten Weltkrieges von Bedeutung. Mit ihr wird einmal mehr jeglicher von Kommunisten gegen ihn erhobene Vorwurf des Volksverrats widerlegt.

Lambert Ehrlich: *Il Congresso di pace di Parigi e gli Sloveni 1919/20*

RIASSUNTO

Lambert Ehrlich, nato il 18 settembre 1878 a Žabnice in Kanalska dolina (Val Canale), dopo l'esame di maturità liceale a Klagenfurt si dedicò agli studi di teologia a Innsbruck, Parigi e Roma. Dopo il suo ritorno in Carinzia nel 1903 ebbe il posto di cappellano cattedrale e di secretario vescovile, e nel 1910 fu nominato professore di teologia fondamentale alla scuola di teologia a Klagenfurt. Durante il periodo del suo soggiorno in Carinzia Ehrlich fu uno dei maggiori destatori nazionali tra i Sloveni di Carinzia. Grazie alla fiducia che egli si era guadagnato tra il suo popolo e alla sua conoscenza di lingue straniere il governo nazionale Sloveno del regno dei Serbi, Croati e Sloveni lo nominò loro rappresentante nella commissione americana diretta dal sottocolonnello Sherman Miles che doveva stabilire la linea di demarcazione tra l' Austria tedesca e lo stato degli Serbi, Croati e Sloveni in Carinzia all'inizio di febbraio nel 1919. Ehrlich non approvava il lavoro della commissione cosicché scrisse un rapporto critico a Ivan Žolger, delegato sloveno plenipotenziario al congresso di pace di Parigi. Il governo provinciale sloveno lo invitò a portare il rapporto a Parigi di persona e a unirsi come esperto per la Carinzia alla lotta diplomatica per il confine sloveno settentrionale. Ehrlich lottò con grande impegno perché la Carinzia slovena fosse annessa allo stato dei Serbi, Croati e Sloveni che si era appena costituito, il che sfortunatamente fu impedito dal plebiscito carinziano del 1920.

A Parigi Ehrlich ebbe un'esperienza dolorosa quando venne a contatto con l'ignoranza e il senso della scarsa importanza attribuita ai paesi piccoli da parte delle grandi potenze che ridussero il territorio sloveno di un terzo. Come professore universitario alla facoltà di teologia della nuova università di Lubiana e come guida spirituale degli studenti cattolici nel periodo durante le due guerre la sua preoccupazione principale fu l'educazione generale dei futuri intellettuali sloveni. Conobbe da vicino il nazionalismo tedesco e quello italiano, che assediarono il piccolo popolo sloveno nel punto d'incontro di interessi (delle aspirazioni) geografici e nazionali. Ehrlich si curò della coscienza e dell'unità nazionale dei propri compatrioti; fu difensore dell'indipendenza slovena entro i

limiti del possibile, mentre per il futuro sperava in uno stato sloveno indipendente nell'ambito di una grande unione medieuropea.

Anche il presente trattato su "Il Congresso di pace di Parigi e gli Sloveni" potrebbe essere ritenuto parte di questa sua aspirazione. Infatti, Izidor Cankar scrisse nella sua recensione del testo di Ehrlich preparata per la prevista casa editrice Slovenska Matica: "Il libro è indispensabile per la storiografia slovena ed è altrettanto necessario, se non di più, al pubblico intelligente sloveno; questo è un libro educativo in materie di interesse nazionale, istruttivo, stimolante e capace di allargare considerevolmente i nostri orizzonti, di intensificare l'interesse per i nostri grandi problemi nazionali e di abilitarci a valutare in modo razionale le possibilità del loro risolvimento." Vari e numerosi impegni, lo scoppio della seconda guerra mondiale e la sua liquidazione nel 1942 non permisero a Ehrlich di completare il suo testo cominciato negli anni venti e di prepararlo per la pubblicazione. I suoi discepoli lo hanno salvato portandolo all'estero all'assunzione del potere da parte dei comunisti nel maggio del 1945. La programmata pubblicazione postuma fu parzialmente effettuata in forma di appendice nel giornale canadese *Slovenska država* (Lo Stato sloveno) nel periodo tra il 1960 e il 1971.

Al sessantesimo anniversario della morte violenta di Ehrlich siamo finalmente riusciti a pubblicare l'intero testo insieme alle appendici. La pubblicazione del trattato con un ritardo di settanta anni è certamente scabrosa. Durante questo periodo sono usciti numerosi trattati riguardanti questa epoca chiave per la storia slovena. La pubblicazione del testo di Ehrlich è giustificata sia per la curiosità e la qualità dei dati presentati da lui che fu partecipante agli eventi descritti sia per l'identità dell'autore stesso tenuta tuttora nascosta. I più noti storici che hanno trattato la lotta diplomatica per il confine settentrionale hanno senza saperlo fatto riferimento a Ehrlich. Una parte delle copie del suo trattato si conserva all'Istituto per le questioni nazionali a Lubiana come *Rapporto Žolger*, che lo si trova citato di continuo nelle pubblicazioni specialistiche.

Il trattato originale di Ehrlich comprende 419 pagine scritte a macchina con l'aggiunta di 139 appendici rappresentanti principalmente trascrizioni di documenti originali. Dopo una lunga introduzione sulla formazione dello stato dei Serbi, Croati e Sloveni e sulle preparazioni per il congresso di pace in patria e a Parigi Ehrlich riassunse i fatti fondamentali che resero difficile la lotta dei delegati sloveni per una giusta disposizioni di confini nazionali, discutendo contemporaneamente singole parti del confine in Carinzia, Stiria, Prekmurje e nel litorale. L'autore non riuscì a completare l'ultimo capitolo ma si fermò dove le trattative per il confine tra la Jugoslavia e l'Italia si spostarono al livello bilaterale. Alla pubblicazione del materiale di Ehrlich abbiamo aggiunto un breve trattato accompagnatorio sulle attività dell'autore in Carinzia fino alla sua partecipazione alle trattative di pace a Parigi, sulla formazione e la sorte del testo e il suo posto nella storiografia.

Metod Benedik:

Lambert Ehrlich za Slovenski narod

POVZETEK

Rimski simpozij 2001 o profesorju Lambertu Ehrlichu je skušal predstaviti in ovrednotiti življenja in delo človeka, ki je zaradi svoje izrazito protikomunistične dejavnosti v slovenskem zgodovinopisu bil bodisi zamolčan ali pa je bila njegova podoba popolnoma izmaličena. Predavatelji so se osredinili predvsem na njegova »ljubljanska leta«, ko je deloval kot profesor na teološki fakulteti in kot duhovni voditelj akademskega kluba Straža. Simpozij je spodbudil k nadaljnemu raziskovanju Ehrlichovih »koroških let«, ki v marsičem pojasnjujejo kasnejšo njegovo dejavnost. V tem okviru zavzema posebno mesto zdaj objavljeni spis Pariška mirovna konferenca in Slovenci, poleg tega pa je treba upoštevati še druge Ehrlicheve spise ali zapise o njem.

Kot kaplan v Celovcu in od 1910 profesor v tamkajšnjem bogoslovju se je zaradi čedalje hujšega nemškega pritiska na koroške Slovence vse intenzivneje posvečal narodno obrambnemu delu. Leta 1907 je dal pobudo za ustanovitev Slovenske krščansko socialne zveze za Koroško in glede na svojo dejavnost ter vpliv bil njen resnični voditelj. Celovški časopis Mir je pogosto v zgoščeni obliki povzemal številne njegove nastope in govore na različnih shodih po Koroški, v katerih se zrcali podoba ognjevitega slovenskega narodnjaka. Leta 1913 je izšla knjižica Aus dem Wilajet Kärnten, ki jo je Ehrlich napisal »večinoma sam«. Za začetek navaja besede slovenskega poslanca v dunajskem državnem zboru, da je namreč Koroška za Avstrijo »vilayet«, turška upravna enota, kjer namesto pravice vlada krvica in nasilje. Izrazito nemško usmerjena šola, v kateri je dvojezičnost samo še na papirju, skoraj v celoti ignorira slovensko narodno skupnost. S tem ko jim onemogoča izobraževanje, potiska Slovence ne le v drugorazrednost, ampak v brezpravnost in jih v celoti onemogoča. Maloštevilne slovenske izobraženice oblast najraje pošlje službovat na Kranjsko ali Štajersko in tako na Koroškem v javnih službah delujejo skoraj izključno nemško govoreči. Dalje si koroški Slovenci zaradi hoteno nenanaravne razdelitve volilnih okrožij komaj izbere kakega zastopnika v dunajskem parlamentu in v koroškem deželnem zboru. Posledica pangermanskega nasilja je tudi stanje v sodstvu in javnih službah, iz katerih so Slovenci praktično izključeni. Pangermanizem si prizadeva, da bi Koroška dobila popolnoma nemško podobo.

V poldrugem desetletju narodno obrambnega dela, seznanjanja z neposrednim okoljem in zbiranja podatkov je Ehrlich postal nedvomno najboljši poznavalec razmer na Koroškem, ki jih je znal dobro umestiti ne le v okolje celotne države, ampak tudi v širše okvire tedanjih političnih in družbenih gibanj v Evropi in svetovnem prostoru. V času prve svetovne vojne je Koroško zajelo pravo preganjanje Slovencev, ki so jih redno obtoževali panskavizma in srbofilstva. Številne se aretirali, jih šikanirali in obsojali na kraje ali daljše zaporne dobe. Posebej so bili na udaru duhovniki kot skorajda edina slovenska inteligencia. Ehrlich je 1917 napisal zelo obširno spomenico, ki so jo dunajskemu parlamentu predložili člani jugoslovanskega poslanskega kluba s pravopodpisanim Antonom Korošcem. Podrobni in z natančnimi podatki opremljeni opisi številnih primerov so krepko odmevali v državnem in deželnem zboru. Ehrlich se je s tem ponovno izkazal kot izvrsten poznavalec Koroške, zato so ga tudi povabili kot eksperta za mejna vprašanja v jugoslovanski delegaciji 1919 na mirovno konferenco v Parizu.

Kot je bil Ehrlich jasen in odločen v odporu proti germanskemu nasilju na Koroškem, tako se je skupaj z drugimi profesorji Teološke fakultete v Ljubljani v posebni spomenici zavzel za primorske Slovence, ki jih je vse bolj zatiral fašistični režim, po letu 1931 pa je odločno nastopil proti komunizmu, ki se je skušal uveljaviti v slovenskem prostoru. Druga svetovna vojna je slovenskemu narodu prinesla dvojno zlo, okupacijo in komunistično revolucijo. Ehrlich je takrat nujno predlagal ustanovitev podtalne slovenske vlada. Šlo mu je za to, da se od razsula Jugoslavije popolnoma odrezano, ozemeljsko razkosano in skoraj dobesedno na narodno smrt obsojeno slovensko ljudstvo takoj živo zave, da ima v času svoje največje stiske, ko na njegovem ozemlju ni bilo več sledu jugoslovanske oblasti in varstva, svoje lastno narodno vodstvo za dosego treh nespornih ciljev – ohranitve, osvoboditve in združene Slovenije. Nedvomno ga je prav zaradi te njegove usmeritve in odločnosti, ki je logična strnitev njegove dejavnosti od mladih let na Koroškem, zgodovinar akademik Ferdo Gestriň označil z besedami: »Bil je edini, ki je bil sposoben organizirati odpor proti okupatorju mimo komunistov.«

Kolikor mogoče celovit pogled na Ehrlichovo dejavnost, od zgodnjih koroških let do smrti, razločno pokaže, da pri njem nikakor ne gre zgolj za protikomunistično usmerjenost iz ideoloških razlogov, ampak je njegovo izhodišče veliko širše: gre za iskreno in nesebično delo za narod, ki se je pri Ehrlichu realiziralo v silovitem odporu proti vse trem totalitarizmom, ki so v 20. stoletju ogrožali slovenski narod.

Lambert Ehrlich for the Slovenian Nation

SUMMARY

The Roman Symposium 2001 about professor Lambert Ehrlich tried to present and asses the life and work of a man whose activity is either suppressed in the Slovene historiography or whose image has been entirely deformed due to his explicitly anticommunist activity. The lecturers focused mainly on his »Ljubljana period«, when he worked as a professor at the Theological Faculty and as a spiritual leader of the Academic Club »Straža«. The symposium encouraged to further researches of Ehrlich's »Carinthian years«, which explain in many ways his later activity. Within this spehere the essay Peace Conference in Paris and the Slovenes, published now, holds a distinct position; however, other Ehrlich's essays, essays and records about him should be taken into consideration.

As a vicar and from 1910 a professor at a Theological College in Klagenfurt, he was more and more vigorous in devoting his life to the national defence work as the German pressure on the Carinthian Slovenes was becoming much stronger. In 1907 he gave initiative to establish the Slovenian Christian Social Association for Carinthia and regarding his activity and influence he was its true leader. A number of his speeches made at different meetings in Carinthia were resumed in an abridged form by the Klagenfurt newspaper »Mir«. They mirror an ardent image of a Slovenian nationalist. In 1913 the book Aus dem Wilajet Kärnten was published, which was mostly written by »Ehrlich himself«. In the beginning he quotes the words of a Slovenian delegate in the Vienna Parliament, namely that to Austria Carinthia is »vilayet«, a Turkish administrative unit where justice has been substituted by injustice and violence. An explicitly German oriented school, in which bilingualism exists only on paper, it almost entirely ignores the Slovenian national community. By preventing them education it considers the Slovenians not only as second-class citizens but also thinks of them as a subjugated nation and it entirely incapacitates them. The authority eagerly sends the few Slovenian intellectuals to work in Carniola or Styria, so almost exclusively German speaking workers get jobs in public service in Carinthia. Furthermore, the Carinthian Slovenians hardly manage to assign a delegate for the Vienna Parliament and the Carinthian Provincial Parliament due to the intentionally unnatural division of constituencies. The consequence of this Pan-Germanic violence is the condition in judicature and public service jobs, from which the Slovenians are practically excluded. Pan-Germanism strives for Carinthia to acquire an entirely German appearance.

In a decade and a half of working to defend national identity, becoming acquainted with the direct milieu and collecting information, Ehrlich un-

doubtedly became the best connoisseur of circumstances in Carinthia, which he was well able to place not only in the ambience of the entire country, but also in the wider frames of political and social movements in Europe and the world of his time. During WW I Carinthia was swept with real persecution of the Slovenians; they were constantly accused of Pan-Slavism and Serbophilia. Many were arrested, chicaned and sentenced to shorter or longer periods in prison; a large majority of these were priests, being almost the only Slovenian intellectuals. In 1917 Ehrlich wrote an extensive memorandum, which was presented to the Vienna Parliament by the members of the Yugoslav delegation club, the first undersigned was Anton Korošec. Detailed and precise data of numerous cases had a wide response in the national and provincial parliaments. Once more Ehrlich excelled as a perfect connoisseur of Carinthia; for this reason they invited him to be part of the Yugoslav delegation in 1919 in the Peace Conference in Paris as an expert for border questions.

As Ehrlich was explicit and determined in his resistance against Germanic violence in Carinthia, he wrote a special memorandum together with other professors of the Theological Faculty in Ljubljana, in which they interceded for the Slovenes living in the Primorska region, who were becoming more and more oppressed by the fascist regime. After the year 1931 he decisively proceeded against communism, which tried to establish itself in the Slovenian milieu. WW II brought double evil to the Slovenian nation, occupation and a communist revolution. It was necessary for Ehrlich to suggest the foundation of the underground Slovenian government. What was important to him then was that the Slovenian people, who since the collapse of Yugoslavia were completely isolated, whose territory was dismembered, who were almost literally condemned to national death, that they should immediately and clearly realise that in times of the most difficult circumstances, when there was no trace of Yugoslav government and protection in their territory left, that they had their own national administration to reach three undisputed goals – to preserve, to liberate and to unite Slovenia. Undoubtedly, his orientation and his determination, which is a logical combination of his activity from his early years in Carinthia, led the historian and academic Ferdo Gestrin to describe him with these words: »He was the only person to be able to organise resistance against the occupier without the communists.«

As much an entire insight into Ehrlich's activity, from the early Carinthian years to his death, distinctly indicates that here we speak of not merely his anticommunist orientation based purely on ideological reasons, but his starting point should be considered on a much wider scale: it is Ehrlich's sincere and generous work for the nation, which was realized in his fierce resistance to the three totalitarianisms which threatened the Slovenian nation in the 20th century.

Lambert Ehrlich für das slowenische Volk

ZUSAMMENFASSUNG

Das Symposium über Lambert Ehrlich im Jahre 2001 in Rom versuchte das Leben und Werk eines Menschen zu bewerten, dessen Gestalt wegen seines ausgesprochen antikommunistischen Wirkens in der Geschichtsschreibung verleugnet oder vollkommen entstellt worden war. Die Vortragenden konzentrierten sich vor allem auf seine »Laibacher Jahre«, in denen er als Universitätsprofessor an der theologischen Fakultät und als geistlicher Assistent des Studentenklubs »Straža« wirkte. Das Symposium regte zu weiteren Studien von Ehrlichs »Kärntner Jahren« an, die in mancherlei Hinsicht seine spätere Tätigkeit erklären. In diesem Zusammenhang nimmt seine nunmehr veröffentlichte Studie »Die Pariser Friedenskonferenz und die Slowenen« einen besonderen Stellenwert ein. Darüber hinaus gilt es, noch andere Schriften von ihm oder über ihn zu berücksichtigen.

Als Kaplan in Klagenfurt und ab 1910 als Professor an der dortigen theologischen Lehranstalt widmete er sich aufgrund der zunehmenden Unterdrückung der Kärntner Slowenen durch die Deutschnationalen immer stärker der nationalen Frage. 1907 initiierte er die Gründung der slowenischen christlich-sozialen Vereinigung für Kärnten und war in Bezug auf deren Tätigkeit und Einfluss ihr faktischer Leiter. Die Klagenfurter Zeitung »Mir« brachte des Öfteren Kurzberichte seiner zahlreichen Auftritte und Reden bei verschiedenen Versammlungen, in denen er sich als feuriger Verteidiger des Slowenentums erwies. 1913 erschien das Büchlein »Aus dem Wilajet Kärnten«, das Ehrlich »zum Großteil« selbst schrieb. Am Anfang zitierte er einen slowenischen Reichsratsabgeordneten, wonach Kärnten innerhalb Österreichs ein »vilayet«, also eine osmanische Verwaltungseinheit war, in der statt Gerechtigkeit Unrecht und Gewalt herrschten. Eine ausgesprochen deutsch(national) ausgerichtete Schule, in der es die Zweisprachigkeit nur noch auf dem Papier gab, ignorierte fast vollständig die slowenische Volksgruppe. Indem sie den Slowenen die Bildung vorenthielt, drängte sie sie nicht nur in die Zweitrangigkeit, sondern in die Rechtlosigkeit und gefährdete sie als Ganzes. Die wenigen slowenischen Gebildeten schickten die Behörden beruflich am liebsten nach Krain oder in die Steiermark, und so wirkten in Kärnten fast ausschließlich

Deutschsprachige in den öffentlichen Ämtern. Weiters konnten sich die Slowenen wegen der absichtlich widernatürlich eingeteilten Wahlkreise kaum jemals einen Abgeordneten im Wiener Reichsrat oder im Kärntner Landtag erkämpfen. Eine weitere Folge der pangermanischen Gewalt war der Zustand in der Rechtsprechung und bei den öffentlichen Ämtern, von denen die Slowenen praktisch ausgeschlossen waren. Das Alldeutschstum war bestrebt, Kärnten einen vollkommen deutschen Anschein zu verleihen.

In mehr als einem Jahrzehnt nationalen Wirkens, des Kennenlernens der unmittelbaren Verhältnisse und des Sammelns von Daten, wurde Ehrlich zweifelsohne zu einem der besten Kenner der Kärntner Verhältnisse, wobei er diese nicht nur in den gesamtstaatlichen Rahmen einzuordnen wusste, sondern auch in den größeren Rahmen der damaligen politischen und gesellschaftlichen Bewegungen in Europa und darüber hinaus. Während des Ersten Weltkrieges wurden die Kärntner Slowenen – regelmäßig des Panslawismus und der Serbophilie angeklagt – von einer richtiggehenden Verfolgung heimgesucht. Viele wurden verhaftet, schikaniert und zu mehr oder weniger langen Haftstrafen verurteilt. Besonders gefährdet waren die Geistlichen als die fast einzige slowenische Intelligenzschicht. Ehrlich schrieb 1917 eine umfangreiche Denkschrift, die die Abgeordneten des jugoslawischen Parlamentsklubs mit Anton Korošec als Erstunterschriebenem dem Wiener Parlament vorlegten. Die detaillierten und mit zahlreichen Beispielen versehenen Angaben fanden starken Widerhall im Reichsrat und im Kärntner Landtag. Ehrlich erwies sich damit einmal mehr als ausgezeichneter Kenner Kärntens. Deshalb wurde er auch 1919 als Experte für Grenzfragen in die jugoslawische Friedensdelegation nach Paris berufen.

Klar und entschlossen, wie sich Ehrlich im Widerstand gegen die deutsche Unterdrückung in Kärnten gezeigt hatte, engagierte er sich gemeinsam mit dem Professorenkollegium der Laibacher theologischen Fakultät in einer Denkschrift für die im Küstenland lebenden und immer stärker vom italienischen Faschismus bedrohten Slowenen. Nach 1931 trat er entschieden gegen den Kommunismus auf, der sich im slowenischen Raum Geltung verschaffen wollte. Der Zweite Weltkrieg brachte dem slowenischen Volk ein zweifaches Leid, die feindliche Besatzung und die kommunistische Revolution. Ehrlich empfahl dringend die Bildung einer slowenischen Regierung im Untergrund. Es ging ihm darum, dem durch den Zerfall Jugoslawiens vollkommen abgeschnittenen,

geographisch zerstückelten und sozusagen zum nationalen Tod verurteilten slowenischen Volk bewusst zu machen, dass es in seiner größten Not, da es auf seinem Gebiet nicht mehr die Spur einer jugoslawischen Macht und Sicherheit gab, eine eigene nationale Führung zur Erlangung dreier umstrittener Ziele hatte – der Erhaltung, Befreiung und Vereinigung Sloweniens. Zweifellos behauptete genau wegen dieser Ausrichtung Ehrlichs, die als logische Fortführung seines jugendlichen Engagements in Kärnten zu sehen ist, der Historiker Ferdo Gestrin, Mitglied der slowenischen Akademie der Wissenschaften und Künste, von ihm: »Er war der einzige, der fähig gewesen wäre, den Widerstand gegen die Besatzungsmacht an den Kommunisten vorbei zu organisieren.«

Ein möglichst ganzheitlicher Blick auf Ehrlichs Tätigkeit, von den frühen Kärntner Jahren bis zu seinem Tod, zeigt eindeutig auf, dass es ihm keineswegs nur um eine antikommunistische Ausrichtung aus ideologischen Gründen ging, sondern dass sein Ausgangspunkt ein viel umfassenderer war: Es ging ihm um ein aufrichtiges und selbstloses Wirken für sein Volk, das sich bei Ehrlich in einem mächtigen Widerstand gegen alle drei Totalitarismen, die die Slowenen im 20. Jahrhundert bedrohten, ausdrückte.

Lambert Ehrlich per il popolo sloveno

SOMMARIO

Al simposio di Roma 2001 sul professor Lambert Ehrlich si è cercato di presentare e di valutare la vita e l'opera di un uomo che a causa della sua attività anticomunista è o sfuggito all'interesse della storiografia oppure la presentazione della sua immagine è stata deformata. I conferenzieri si sono concentrati principalmente sugli anni che Ehrlich passò a Lubiana dove fu professore alla Facoltà di Teologia e guida spirituale del club accademico Straža (Guardia). Il simposio ha stimolato ricerche ulteriori sui suoi anni passati in Carinzia che offrono parecchie spiegazioni riguardo alla sua attività successiva. Un valore speciale viene in questo contesto attribuito al trattato appena pubblicato intitolato Congresso di Pace di Parigi e gli Sloveni, bisogna però tenere conto anche di altri trattati scritti da Ehrlich o quelli scritti su di lui.

Come cappellano a Klagenfurt e a partire dal 1910 anche come professore al seminario di questa città Ehrlich si dedicò intensivamente alla difesa degli Sloveni di Carinzia a causa della crescente pressione tedesca sul suo popolo. Nel 1907 si fondò per sua iniziativa la Lega cristiano sociale degli Sloveni a Carinzia, considerando la sua attività e l'influenza che lui esercitò nell'ambito della lega pare che Ehrlich sia stato l'effettivo leader. Mir (Pace), un giornale di Klagenfurt, spesso riassumeva in forma concisa diversi discorsi che egli tenne in numerose assemblee in Carinzia, attraverso i quali emerge l'immagine di un ardente patriota sloveno. Nel 1913 fu pubblicato il libretto Aus dem Wilajet Kärten, che era stato scritto in gran parte da Ehrlich stesso. All'inizio l'autore cita un deputato al parlamento di Vienna sloveno il quale affermò che per l'Austria la Carinzia fosse un »vilayet« ossia un'unità amministrativa turca, nella quale invece della giustizia regnavano l'ingiustizia e la violenza. La scuola, spiccatamente orientata verso il tedesco, dove il bilinguismo rimaneva solo sulla carta, ignorava quasi completamente la comunità nazionale slovena. Con tale privazione di educazione gli Sloveni erano spinti non solo ad un livello inferiore rispetto alla maggioranza tedesca ma anche in uno stato di completa mancanza di diritti, il che li rendeva generalmente impossibilitati ad agire. I pochi intellettuali sloveni erano stati mandati dal governo a lavorare in Carniola o in Stiria cosicché nei lavori pubblici in Carinzia vi restarono solamente parlanti tedeschi. Poi grazie alla premeditata divisione artificiale dei distretti di elezione gli Sloveni in Carinzia difficilmente riuscivano a ottenere qualche rappresentante nel parlamento viennese e nella dieta di Carinzia. La conseguenza della violenza pangermanistica si rifletteva anche nell'amministrazione della giustizia e nei lavori pubblici dove gli Sloveni erano praticamente esclusi. Il pangermanesimo tentava di dare alla Carinzia un'immagine totalmente germanica.

In 15 anni di attività per la difesa del popolo sloveno, di contatto diretto con il territorio e di accumulazione di informazioni Ehrlich diventò indubbiamente il più grande conoscitore delle circostanze in Carinzia; questo lui riuscì a impiegarlo bene non solo sul territorio dell'intero stato ma anche in limiti più estesi dei movimenti politici e sociali del tempo su territori europei e su quelli mondiali. Nella prima guerra mondiale cominciò una vera e propria persecuzione degli Sloveni che erano continuamente accusati di panslavismo e serbofilia. Molti furono arrestati, vessati e condannati a periodi di galera più o meno duraturi. Il più frequente bersaglio erano i sacerdoti, quasi unici intellettuali

sloveni. Nel 1917 Ehrlich scrisse un vasto memoriale che fu presentato al parlamento di Vienna dai membri del club dei deputati jugoslavo, nel quale il primo sottoscritto fu Anton Korošec. Descrizioni dettagliate e fornite di informazioni precise su numerosi casi ebbero una vasta risonanza nel parlamento e nella dieta. Ancora una volta Ehrlich si mostrò grande conoscitore della Carinzia, per questo lo invitarono come esperto per le questioni dei confini nella delegazione jugoslava nel 1919 al congresso di pace a Parigi.

Nello stesso modo in cui Ehrlich fu chiaro e deciso nell'opposizione alla violenza tedesca in Carinzia, egli insieme agli altri professori della Facoltà di Teologia a Lubiana prese parti in uno speciale memoriale degli Sloveni del litorale, sempre più oppressi dal regime fascista, mentre dopo il 1931 si oppose decisamente al comunismo che cercò di affermarsi sul territorio sloveno. La seconda guerra mondiale portò agli Sloveni un duplice male: l'occupazione fascista e nazista e la rivoluzione comunista. In quel periodo Ehrlich propose urgentemente la fondazione di un governo sloveno clandestino. Voleva che dopo lo scioglimento della Jugoslavia il popolo sloveno, distaccato, territorialmente smembrato e quasi letteralmente condannato ad una morte nazionale, si rendesse conto di avere, nel periodo della propria miseria più grande, quando sul territorio non c'era più traccia del potere e della protezione jugoslava, una propria guida nazionale per raggiungere le tre incontestabili mete – la perservazione, la liberazione e la Slovenia unita. Indubbiamente furono proprio questa sua orientazione e la sua decisione, un logico riassunto della sua attività, a cominciare dalla sua giovinezza in Carinzia, a indurre lo storico e accademico Ferdo Gestrin a caratterizzarlo nel modo seguente: «Fu l'unico capace di organizzare un'opposizione all'occupante all'infuori del circolo comunista.»

Un esame approfondito dell'attività di Ehrlich dai primi anni carinziani fino alla sua morte, mostra chiaramente che di lui non si può parlare soltanto come di un personaggio con un orientamento anticomunista sorto da ragioni ideologiche, ma bensì di qualcuno che si dedicò sinceramente e disinteressatamente alla causa nazionale che in Ehrlich si realizzò nella sua intensa opposizione a tutti e tre i totalitarismi che nel ventesimo secolo assediarono il popolo sloveno.